

บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
The Role of Ecclesiastical Official in the Community Strengthening
at Sikhoraphum District, Surin Province

เจ้าอธิการชัชวาล ชินวโร (อินทปิ่นโณ)

Chaoathikarn Chatchawan Chinnacaro (Inthapinno)

เพชรเดช เสมานู

Pacharadech Semanu

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus

Email : chat41666c@gmail.com

Received: 4 September 2023; Revised: 25 November 2023; Accepted: 27 November 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ และ 2) เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ โดยการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการและฆราวาส ในเขตพื้นที่อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 28 รูป/คน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามธรรมหลักเบญจศีล เบญจธรรม ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจการพึ่งพาตนเอง ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านวัฒนธรรม ด้านสุขภาพพลานามัย ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามธรรมหลักเบญจศีลเบญจธรรม ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า เกิดจากกระบวนการจัดการชุมชนที่ดีที่มีพื้นฐานมาจากประเพณีท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านและการให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส ทำให้ชุมชนมีความรักความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทำกิจกรรมต่างๆ และให้ความรู้ทางด้านธรรมะเพื่อพัฒนาจิตใจให้ประชาชนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน และประเทศชาติ

คำสำคัญ บทบาท, พระสังฆาธิการ, การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

Abstract

Research article on The Role of Ecclesiastical Official in the Community Strengthening at Sikhoraphum District, Surin Province The purposes were: 1) to study the role of ecclesiastical official in the community strengthening according to the principles of Benjasila Benjatham in Sikhoraphum District, Surin Province, and 2) to study the process of strengthening the community according to the Benjasila Benjatham principles in Sikhoraphum District, Surin Province By interviewing 28 monks in the area of Surin Province, it is qualitative research. The research tool was an in-depth interview with key informants.

The results of the research found that 1. The Role of Ecclesiastical Official in the Community Strengthening at Sikhoraphum District, Surin Province in strengthening the community according to the principles of Benjasila Benjadham in Sikhoraphum District Surin Province, it was found that the monks played an important role in promoting the strength of the community in the social aspect. self-reliant economy morality and ethics cultural health and wellness Conservation of natural resources and the environment. 2.The process of strengthening the community according to the Dhamma principles in Sikhoraphum District Surin Province, found that it arises from a good community management process based on local traditions or folk wisdom and respect for the elders. make the community love and unity be united help each other with monks leading various activities and providing knowledge on Dharma to develop people's minds to become good members of the community and the nation.

Keywords: Role, Ecclesiastical Official, Community Strengthening

บทนำ

การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์ให้เข้มแข็งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงโลกในยุคศตวรรษที่ 21 และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคนทั้งในเชิงสถาบัน ระบบ โครงสร้างของสังคมให้เข้มแข็ง สามารถเป็นภูมิคุ้มกันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สถานการณ์การพัฒนาที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อคนและสังคมไทย คนไทยได้รับการพัฒนาศักยภาพทุกช่วงวัย แต่ยังมีปัญหาด้านสติปัญญา คุณภาพการศึกษา และมีพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การแพร่ระบาดของยาเสพติด และการเพิ่มขึ้นของการพนันเป็นปัญหาสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน สังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และมีแนวโน้มเป็นสังคมปัจเจกมากขึ้น สื่อมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน แต่มีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพคนค่อนข้างน้อย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ซึ่งการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งถือเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งในการที่จะพลิกฟื้นเศรษฐกิจของประเทศให้หลุดพ้นจากภาวะวิกฤตการณ์ที่ไทยกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันนี้ และเชื่อว่าจะเป็นหนทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทางสังคม โดยเฉพาะปัญหา ยาเสพติด และปัญหาความยากจนได้ ซึ่งชุมชนจะเข้มแข็งได้ต้องเกิดจากคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำต่าง ๆ ในชุมชน มี

ส่วนร่วม มีบทบาท ในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การแสดงความคิดเห็นต่างๆ ทั้งในฐานะผู้คิดริเริ่มวางแผน ผู้ประสานงานและผู้สนับสนุน ดังนั้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจึงเป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาที่สำคัญยิ่งในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวทางการพัฒนาจากล่างสู่บน

ในการพัฒนาสังคมนั้นพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทในการสงเคราะห์สังคมหลายด้านผู้ที่สนองบทบาททางศาสนาที่มีต่อสังคม ก็คือพระสงฆ์ ซึ่งถือเป็นกำลังสำคัญในการสืบต่ออายุพระศาสนา และมีความสัมพันธ์กับประชาชนในทุก ๆ ด้าน ดังนั้น พระสงฆ์ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จึงมีบทบาทในการสงเคราะห์สังคมหรือชุมชนที่อาศัยอยู่ ซึ่งพระสังฆาธิการหรือพระสงฆ์ในอดีตมีบทบาทในด้านการศึกษาและการเผยแผ่เป็นหลัก โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเผยแผ่แก่สังคม ให้สังคมได้นำหลักธรรมนั้นไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตประสบแต่สิ่งที่ดีงามให้คนเหล่านั้นพ้นทุกข์และประสบสุขอย่างแท้จริง ดังนั้น โดยหลักการแล้ว พระภิกษุมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ประกาศหลักการนี้แก่พระภิกษุสงฆ์รุ่นแรก นับแต่ประกาศพระศาสนาว่า “พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย จงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (พระราชนิพนธ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2527)

บทบาทของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยตามภารกิจ 6 ประการ ของคณะสงฆ์มีอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับงานสาธารณประโยชน์ และงานสาธารณสงเคราะห์ กล่าวคือ ด้านสาธารณูปการ เช่น วัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ปลอดภัย ด้านสาธารณสงเคราะห์ วัดควรเป็นศูนย์กลางสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรม จริยธรรมและสามัคคีธรรมในท้องถิ่น เป็นศูนย์รวมที่สามารถชี้นำทิศทางการพัฒนาชุมชนในทางที่ขอบที่ควร รวมทั้งปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจศาสนาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) นอกจากนี้บทบาทของพระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาสเป็นต้นไปนั้น ซึ่งจะเป็นผู้นำพระภิกษุ สามเณรภายในวัด ได้กลายเป็นผู้นำทางโลกและทางธรรม บทบาทของพระสังฆาธิการจึงอยู่ในฐานะของผู้นำในการพัฒนาจิตใจ และคุณภาพชีวิตของสังคมและชุมชน เป็นที่พึ่งทั้งทางโลกและทางธรรม โดยใช้หลักการงานของคณะสงฆ์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับทางโลก เนื่องจากการพัฒนาชุมชนในทางโลกได้เจริญก้าวหน้าไปมากแล้ว ดังนั้นกิจการงานทางคณะสงฆ์ โดยมีพระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาสเป็นต้นไป จะต้องมามีบทบาทที่สำคัญในการเสริมสร้างพัฒนาชุมชนในเขตของตนให้เข้มแข็ง เพื่อช่วยเหลือประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ให้อยู่ดีมีสุข สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนได้ทั้งปัญหาด้านจิตใจ ปัญหาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีมีคุณภาพ โดยเฉพาะด้านปัจจัยสี่ (สันติ เมืองแสง, 2558)

ในการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 87 วัด ได้มีบทบาทในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล เบญจธรรม มาโดยตลอด จัดอบรมในวันพระ โครงการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม จัดโครงการหมู่บ้านศีล 5 ได้รับผลน้อยมาก เพราะปัญหาประเพณีปฏิบัติ ของแต่ละชุมชนที่มีความเข้าใจที่ผิด โดยมักมีคำอ้างว่าไม่ผิดกฎหมาย สามารถทำได้ จึงได้ลืมนึกถึงศีลธรรมอันดีงาม ทำให้สังคมมีความอ่อนแอ มีปัญหาเกิดขึ้นจำนวนมาก

ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการ จึงมีความสนใจในการศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งจะนำผลการศึกษานำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนากิจการคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ในพื้นที่อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม ในเขตอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม ในเขตอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม ในเขตอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการและฆราวาส ในเขตพื้นที่อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 28 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) มีขั้นตอนการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ 1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หลักเบญจศีล เบญจธรรม เอกสารทางราชการ ตำราทางพระพุทธศาสนา บทความ และงานวิจัย รวมถึงการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีความน่าเชื่อถือ เพื่อกำหนดกรอบในการสัมภาษณ์ 2) การวิจัยจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure Interview) เพื่อศึกษาถึงการใช้หลักธรรม เบญจศีล เบญจธรรม ในการสร้างเสริมให้เข้มแข็งของชุมชน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 2 ข้อ ดังนี้

1. บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม ในเขตอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มีดังนี้

1.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับพระสังฆาธิการของประชาชนในมุมมองพระสังฆาธิการ พบว่า ในยุคก่อนประชาชนให้ความสำคัญกับพระสังฆาธิการและมีบทบาทในสังคมชนบทมากแต่ในปัจจุบันพระสังฆาธิการประชาชนไม่ให้ความสำคัญลดลง เพราะชาวบ้านสามารถพึ่งเทคโนโลยีผ่านสื่อต่างๆ ได้สะดวก ไม่จำเป็นต้องไปวัดเหมือนเช่นอดีต จึงทำให้มีวัดร้างเพิ่มมากขึ้น แต่ในทางกลับกัน พระป่าซึ่งมุ่งเน้นการปฏิบัติด้วยการเจริญสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน และมีความเคร่งครัดพระวินัย ยังได้รับความสนใจจากประชาชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ เนื่องจากการสอนที่มุ่งเน้นการปฏิบัติฝึกหัดจิตใจให้ใฝ่ความดี มีคุณธรรม ทั้งนำมาแก้ปัญหาชีวิตได้จริง คนรุ่นใหม่ ทั้งไทยและเทศเป็นจำนวนมาก

1.2 การใช้หลักเบญจศีล เบญจธรรมในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งของพระสังฆาธิการ พบว่า การใช้หลักเบญจศีล เบญจธรรมในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งขึ้นอยู่กับพระสังฆาธิการแต่ละรูป ซึ่งมีบทบาทมีวิสัยทัศน์ แตกต่างกันไป และการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเบญจศีล เบญจธรรม เพื่อสร้างเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งสงบสุข ส่วนใหญ่จะได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะชุมชนในชนบทที่ประชาชนยังให้ความสำคัญกับการเข้าไปทำบุญที่วัดอย่างต่อเนื่องส่วนชุมชนในเมืองประชาชนจะเข้าวัดน้อยลง เพราะชาวบ้านในเมืองไม่ค่อยมีเวลา ภารกิจส่วนใหญ่จะใช้ไปกับการประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว

1.3 บทบาทการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งของพระสังฆาธิการโดยใช้หลักเบญจศีล เบญจธรรม ในเขตอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

1.3.1 ด้านสังคม พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม โดยการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญทั้งด้านวัตถุควบคู่กับการพัฒนาจิตใจของคนในชุมชน โดยการสร้างความตระหนักและตื่นตัวในการประพฤติปฏิบัติตัวอยู่ในหลักศีลธรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรมทางศาสนาที่เกิดขึ้นในชุมชน

1.3.2 ด้านเศรษฐกิจการพึ่งพาตนเอง พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการเทศน์ชี้แนะ และส่งเสริมให้ประชาชนใช้ชีวิตตามวิถีความพอเพียง ประกอบอาชีพโดยสุจริต ซื่อสัตย์ไม่โลภ หาเลี้ยงชีพที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่ผิดหลักศีลธรรม ไม่ผิดหลักกฎหมาย ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนและผู้อื่น ตั้งมั่นอยู่บนความไม่ประมาท มีความขยัน ประหยัดอดออม รู้จักประกอบอาชีพเสริม เช่น การเพาะปลูกพืชผัก ปลอดภัยปลอดสารพิษนอกฤดูทำนา การเลี้ยงเป็ด ไก่ การปลูกพืชผักกินได้ตามรั้วบ้าน เพื่อเป็นรายได้เสริม และเอาไว้บริโภคในครัวเรือน รวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะทำให้สามารถพึ่งพาตนเองและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

1.3.3 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้ประชาชนโดยการกระตุ้นเตือนใจให้เกิดจิตสำนึกในการตั้งอยู่ในความดีงามทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยการปลูกฝังความดีขึ้นใจจิตใจ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ การเสียสละทรัพย์เพื่อสาธารณะประโยชน์ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น จนเกิดจิตสำนึกที่ดี รู้จักหน้าที่ของตน มีความรับผิดชอบ รู้จักเสียสละ และมีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ชาวบ้านทำมาหากินอย่างสุจริต ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ไม่ทำสิ่งที่ผิดกฎหมาย และไม่หลงงมงายกับเรื่องไสยศาสตร์ และโหราศาสตร์

1.3.4 ด้านวัฒนธรรม พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน โดยการชี้แนะและส่งเสริมให้มีการสืบสานภูมิปัญญา การละเล่น และประเพณีต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นในชุมชน เช่น วัฒนธรรมการเล่นกลมอล ตามความเชื่อของชาวกูยแต่งแบบชาวกูย หรือส่วย วัฒนธรรมพื้นบ้านเขมรเล่นกันตรึม แชนโกลนตา รำมิมืด หรือรำแม่ตที่มีความเชื่อเรื่องผีผอ และวัฒนธรรมอื่นแล้วแต่ชุมชน ด้วยการถ่ายทอดความรู้ และการสอดแทรกหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักและมีจิตสำนึกที่ตื่นตัวร่วมกันในการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน ที่จะส่งต่อไปให้กับลูกหลานต่อไป

1.3.5 ด้านสุขภาพพลานามัย พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในชุมชน ให้รู้จักใช้ชีวิตอย่างเหมาะสม เช่น การออกกำลังกาย กินอาหารที่มีประโยชน์ ใช้บริเวณวัดเป็นลานกีฬา จัดตั้งตู้ยาสามัญประจำวัด ไว้สำหรับบริการประชาชน บริการตู้อบสมุนไพร บริการนวดแผนโบราณ ปลูกพืชสมุนไพรไว้เป็นแหล่งเรียนรู้ และใช้เป็นยารักษาโรค เป็นต้น นอกจากนี้ ยังช่วยเยียวยาจิตใจผู้ป่วยเรื้อรังและระยะสุดท้าย ให้บรรเทาความทุกข์ทรมานและจากไปอย่างสงบ

1.3.6 ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการปฏิบัติตนเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับประชาชน เช่น การดูแลรักษาความสะอาด การปลูกต้นไม้ การคัดแยกขยะ การบำบัดน้ำเสีย และการดูแลสุxonามัยภายในวัด ควบคู่กับการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธ รวมทั้งการใช้ธรรมะวิถีในการรักษาสิ่งแวดล้อมและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การประกอบพิธีบวชต้นไม้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน เป็นการอนุรักษ์ป่าไม้ของหมู่บ้าน และป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การรณรงค์ให้ชาวบ้านไม่เผาพลาญหลังเสร็จฤดูทำนา การลดการใช้ยาฆ่าแมลงในการเพาะปลูก เป็นต้น

2. กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เกิดจากกระบวนการจัดการชุมชนที่ดีที่มีพื้นฐานมาจากประเพณีท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านและการให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส ชุมชนมีความรักความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ทำวัตรสวดมนต์ อบรมธรรมะตามสมควร มีการให้ประชาชนและเยาวชนสมาทานศีล 5 ปฏิบัติสมาธิกรรมฐานอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้พระสังฆาธิการยังชี้ให้เห็นถึงโทษของอบายมุข การดื่มเหล้า เล่นการพนัน รวมถึงโทษที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตนอย่างผิดกฎหมาย และให้ความรู้ทางด้านธรรมะเพื่อพัฒนาจิตใจให้ประชาชนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน และประเทศชาติ

3. ข้อเสนอแนะการนำหลักเบญจศีล เบญจธรรมไปใช้ พบว่า ผู้บริหารชุมชน ผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นแบบอย่าง โดยปฏิบัติตนในธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน การดำเนินชีวิต ชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านในชุมชน ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ใช่พระสงฆ์จะเป็นแบบอย่าง แต่ต้องอยู่ที่ผู้นำ

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีประเด็นนำมาอภิปรายผล มีดังนี้

1. ผลการศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการนำหลักเบญจศีล เบญจธรรมมาใช้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในหลาย ๆ ด้าน ทั้งนี้เพราะหลักเบญจศีลเบญจธรรมเป็นหลักธรรมคู่กันที่มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ปฏิบัติเว้นจากความชั่วให้ทำความดี เป็นหลักธรรมที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อการอยู่ร่วมกันและผู้ประพฤติปฏิบัติตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมย่อมได้รับผลดีทั้งแก่ตนเองและสังคม โดยในด้านสังคม ได้มีการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญทั้งด้านวัตถุควบคู่กับการพัฒนาจิตใจของคนในชุมชน โดยการสร้างความตระหนักและตื่นตัวในการประพฤติปฏิบัติตัวอยู่ในหลักศีลธรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรมทางศาสนาที่เกิดขึ้นในชุมชน ด้านเศรษฐกิจการพึ่งพาตนเอง ได้ชี้แนะและส่งเสริมให้ประชาชนใช้ชีวิตตามวิถีความพอเพียง ประกอบอาชีพโดยสุจริต ซื่อสัตย์ ไม่โลภ หาเลี้ยงชีพที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่ผิดหลักศีลธรรม ไม่ผิดหลักกฎหมาย ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนและผู้อื่น ตั้งมั่นอยู่บนความไม่ประมาท มีความขยัน ประหยัดอดออม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สันติ เมืองแสง (2558) ได้ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง: ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 พบว่า พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 มีบทบาทในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์ 6 ด้านอย่างครบถ้วน ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การพึ่งพาตนเอง คุณธรรมและจริยธรรม วัฒนธรรม สุขภาพพลานามัย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูนิวาสิตพัตร์ และสมคิด พุ่มทุเรียน (2563) ได้ศึกษาบทบาทคณะสงฆ์กับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านเครือข่าย บวร ในตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า คณะสงฆ์ได้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านผู้นำ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระใบฎีกาเฉลิมพล ฐานุตโตโร (โพธิ์ประชม) (2555) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ได้แก่ จัดบริเวณวัดให้ร่มรื่นเป็นตัวอย่างแก่ชุมชน สอนธรรมศึกษาแล้วสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง จัดโครงการทัศนศึกษาเพื่อนำชาวบ้านไปสัมผัส หน่วยงานที่ดำเนินการเรื่องการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

2. ผลการศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การสร้างความเข้มแข็งในชุมชนเกิดจากกระบวนการจัดการชุมชนที่ดีที่มีพื้นฐานมาจากประเพณีท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านและการให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส ทำให้ชุมชนมีความรักความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาจิตใจให้ประชาชนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน และประเทศชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุห์วรวิทย์ ฝาสุโก (คุชฎีพุดธิพันธ์) (2559) ได้ศึกษากลยุทธ์การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามวิถีพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนมีพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความสามัคคี ชุมชนสามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหา และตัดสินใจเลือกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสามารถที่พึ่งตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ปัจจัยที่สร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้นั้น ต้องพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic) โดยพัฒนาคน ชุมชน และสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้มาเชื่อมโยงจิตใจนำพาคนในชุมชนให้เกิดความรัก และความสามัคคีกันในชุมชน

สรุป

ผลการวิจัยสรุปได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจการพึ่งพาตนเอง ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านวัฒนธรรม ด้านสุขภาพพลานามัย ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า เกิดจากกระบวนการจัดการชุมชนที่ดีที่มีพื้นฐานมาจากประเพณีท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านและการให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทำกิจกรรมต่างๆ และให้ความรู้ทางด้านธรรมะเพื่อพัฒนาจิตใจให้เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่ค้นพบ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เขตปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกันในการส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา และงานประเพณีต่าง ๆ ที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความสามัคคี ความสามัคคี และลดความขัดแย้งในชุมชน

2) ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

2.1) จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ประชาชนให้ความสำคัญกับพระสังฆาธิการและมีบทบาทในสังคมชนบทน้อย ดังนั้น พระสังฆาธิการควรมีการจัดกิจกรรมทางศาสนาสอดแทรกการสอนที่มุ่งเน้นการปฏิบัติฝึกหัดจิตใจให้ใฝ่ความดี มีคุณธรรม ทั้งนำมาแก้ปัญหาชีวิตได้จริง

2.2) จากผลการวิจัย พบว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม ดังนั้น พระสังฆาธิการควรประสานความร่วมมือกับสื่อมวลชนในการเผยแพร่กิจกรรมเสริมสร้าง

ความเข้มแข็งของชุมชนไปสู่ประชาชน และการได้มีการเทศน์ทางวิทยุ ทางโทรทัศน์ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม เผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนาให้มากยิ่งขึ้น

2.3) จากผลการวิจัย พบว่า การนำหลักเบญจศีล เบญจธรรมไปใช้ พบว่า ผู้บริหารชุมชน ผู้ใหญ่บ้านนำหลักเบญจศีล เบญจธรรมไปใช้น้อย ดังนั้น ผู้บริหารชุมชน ผู้ใหญ่บ้านควรนำหลักเบญจศีล เบญจธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานและปฏิบัติตนในธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน การดำเนินชีวิต

3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1) ควรศึกษาผลกระทบต่อพฤติกรรมการณ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ว่าควรดำเนินการอย่างไรจึงทำให้ประสบผลสำเร็จ

3.2) ควรศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้ได้ข้อมูลหลากหลายด้าน

3.3) ควรศึกษารูปแบบและวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามบทบาทของ พระสังฆาธิการ เพื่อให้ได้รูปแบบและวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

พระราชวีนุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2527). พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พระใบฎีกาเฉลิมพล ฐานุตโตโร (โพธิ์ประชม). (2555). บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุโก (ดุขฎิพฤตพันธ์). (2559). กลยุทธ์การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามวิถีพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูนิวิฐศีลขันธ และสมคิด พุ่มทุเรียน. (2563). บทบาทคณะสงฆ์กับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านเครือข่าย บวร ในตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์. วารสารวิจัยวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 3(1), 29-43.

สันติ เมืองแสง. (2558). บทบาทของพระสังฆาธิการในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง: ศึกษากรณีเฉพาะพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 2. คณะพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). รายงานผลการเสวนาบทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.